

МЕШКОВ ВЛАДИСЛАВ ВЛАДИСЛАВОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного права*

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ, ЩО УКЛАДАЮТЬСЯ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Поява мережі Інтернет призвело до формування явища, яке називають «цифровий», «інформаційний» або «кібернетичний», простір у якому відбувається обіг інформації [1, с. 22]. Сучасне законодавство не містить визначення поняття «цифрове середовище», але звернувшись до тлумачних словників термін «цифрове» визначається «як позначений, виражений цифрами» [2, с. 942], термін «середовище» – як «... сукупність певних (природних, соціальних, побутових) умов, у яких проходить життя людини (якого-небудь організму), його розвиток.» [3, с. 338]. До характерних ознак цифрового середовища слід віднести такі: здійснення дій виключно за допомогою електронних носіїв, транскордонний, віртуальний характер, відсутність єдиної керуючої структури, анонімність користувачів, об'єктом цифрового середовища є інформація. Ми поділяємо думку О.О. Мацкевич, яка визначає цифрове середовище як «... сукупність умов, які забезпечують використання інформації, що виражена бінарною мовою, та яка за допомогою відповідних технічних (електронних) засобів та програмного забезпечення, стає доступною невизначеному колу осіб з будь-якого місця та у будь-який зручний для користувача час» [4, с. 39].

Український законодавець визначає Інтернет як «всесвітню інформаційну систему загального доступу, яка логічно зв'язана глобальним адресним простором та базується на Інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами» [5]. Але, на наш погляд, визначення поняття Інтернет містить проект Закону України «Про електронні комунікації», у якому Інтернет це «глобальна комп'ютерна мережа, що надає різноманітні комунікаційні та інформаційні послуги і складається з менших комп'ютерних мереж, об'єднаних з допомогою стандартизованих комунікаційних протоколів, основним з яких є IP – Інтернет-протокол» [6].

Наразі, однією з актуальних тенденцій є застосування мережі Інтернет у багатьох сферах людської діяльності, наприклад, під час здійснення підприємницької діяльності між суб'єктами виникають майнові відносини, результатом яких найчастіше стає укладення цивільно-правового договору.

У теорії цивілістичної науки наразі відсутній єдиний підхід до визначення правової природи цивільно-правових договорів, що укладаються у мережі Інтернет, «електронного» договору, електронної комерції та ін. Так, у юридичній літературі існує два підходи до визначення поняття електронної комерції «.. у вузькому розумінні електронна комерція (e-commerce) розглядається як торгівля через мережу Інтернет,

у широкому – як ведення бізнесу в глобальних інформаційних мережах, що охоплює електронний обмін інформацією (Electronic Data Interchange, EDI), електронний рух капіталу (Electronic Funds Transfer, EFS), електронну торгівлю (E-Trade), електронні гроші (E-Cash), електронний маркетинг (E-Marketing), електронний банкінг (E-Banking), електронні страхові послуги (E-Insurance) тощо» [7].

Сучасне українське законодавство не визначає особливих рис «електронного» договірної права, натомість Закон України від 22.05.2003 р. «Про електронні документи та електронний документообіг» [8], Закон України від 05.10.2017 р. «Про електронні довірчі послуги» [9], Закон України від 03.09.2015 р. «Про електронну комерцію» [10] висвітлюють лише тільки низку питань, що стосуються електронної комерції. Так, законодавець визначає поняття «електронна комерція» через категорію «відносини», що повинні мати наступні ознаки: 1) кінцевою метою таких відносин є отримання прибутку; 2) виникають під час укладення таких правочинів, унаслідок чого виникають, змінюються або припиняються цивільні правовідносини; 3) здійснюються дистанційно, «он-лайн», через мережу Інтернет; 4) внаслідок укладення таких правочинів у сторін виникають права та обов'язки майнового характеру.

Електронна комерція здійснюється шляхом укладання «електронного договору». У цивілістичній літературі точки зору науковців щодо визначення вказаної категорії є дискусійною. Деякі вчені пропонують об'єднати всі договори, укладені через мережу Інтернет в окремий «мережевий договір», який «найбільш повно відбиває сутність електронних мережевих обмінів, під час яких уся інформація подана в електронно-цифровій формі» [11, с. 304-305]. Так, А.В. Зажигалкін вважає, що «особливість електронного договору визначається не предметом, а порядком його укладання» [12, с. 126]. Проте, з такою точкою зору важко погодитися, по-перше, оскільки саме предмет договору становить його «родову» приналежність до певного типу цивільно-правових договорів. По-друге, предметом договору є специфічні відносини, що виникають, змінюються або припиняються у мережі Інтернет. «Електронні» договори мають специфічну процедуру укладення, особливий предмет, «незвичну» форму, тощо.

Цивільний кодекс України [13] (далі – ЦК України) не містить окремих положень щодо електронних договорів. Проте, зважаючи на принцип свободи договору, сторони мають право самостійно встановлювати умови договору, не передбачених ЦК України, але вони повинні керуватися загальними положеннями ЦК України. Частиною 2 ст. 901 ЦК України передбачено, що «... положення гл. 63 можуть застосовуватися до всіх договорів про надання послуг, якщо вони не суперечать суті зобов'язання». Наведене правило можна застосовувати також до цивільно-правових договорів, що укладаються у мережі Інтернет.

Аналізуючи законодавство ЄС, слід виокремити прийняту ще у 2000 р. Директиву 2000/31/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку» [14] (далі – Директива 2000/31/ЄС). У зазначеній Директиві 2000/31/ЄС замість визначення поняття «електронний

договір», застосовується термін «контракти, що укладаються за допомогою електронних засобів» (ч. 3). У ст. 9 зазначається, що «контрактом, укладеним за допомогою електронних засобів, є договір, укладений в електронному вигляді, що: не стосується появи чи передачі прав на нерухоме майно, окрім прав оренди; не передбачає залучення судів, державних органів чи професій, у межах яких реалізуються державні повноваження, а також поручительства та майнового забезпечення, що надається особами, які діють в цілях, що лежать поза межами їх комерційної чи професійної діяльності; не регулюються сімейним чи спадковим правом».

Зокрема, у якості ознак контракту, укладеного за допомогою електронних засобів, виокремлюються наступні: «... законна сила, рівна договорам, що укладені в іншій законній формі» (ст. 9 Директиви 2000/31/ЄС), та «... наявність, поряд із інформацією, передбаченою вимогами національних законодавств, інформації щодо технічних заходів на шляху до укладення контракту, прийняття контракту постачальником послуг і його доступність, технічні засоби ідентифікації та виправлення помилок вводу до розміщення запиту, мов укладення контракту» (ст. 10 Директиви 2000/31/ЄС).

Отже, цивільно-правовий договір, укладений в мережі Інтернет являє собою електронну форму договору, що вчинений із використанням електронних засобів зв'язку, є різновидом письмової форми. «Письмова форма договору» та «електронна форма договору» є видами щодо родового поняття, яким слід вважати «запис», який являє собою спосіб фіксації волевиявлення контрагентів на електронному або матеріальному носії.

Список використаної літератури:

1. Грибанов Д.В. Правовое регулирование кибернетического пространства как совокупности информационных отношений : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Екатеринбург, 2003. 227 с.
2. Сучасний тлумачний словник сучасної української мови: 65 000 слів. За заг. ред. В.В. Дубічинського. Харків : Школа, 2006. 1006 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. За ред. : В.Т. Бусел. Київ. Ірпінь : ВТФ «Перун». 2001. 1440 с.
4. Мацкевич О.О. Правова охорона авторського права у цифровому медійному середовищі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ. 2017. 266 с.
5. Про телекомунікації : Закон України від 18.11.2003 р. № 1280-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15?find=1&text=інтерн#w1_1
6. Про електронні комунікації : Проект Закону України. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67082
7. Мельник О.В. Електронна комерція як складова частина електронного бізнесу. Сучасна наука XXI століття : XI Міжнар. наук. Інтернет-конф. URL : <http://intkonf.org/melnik-ov-elektronna-komertsiya>.
8. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.

9. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>.
10. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>.
11. Рассолов И. М. Информационное право: учебник. Москва: Юрайт. 2013. 419 с.
12. Зажигалкин А. В. Международно-правовое регулирование электронной торговли : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. СПб. 2005. 184 с.
13. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
14. Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку : Директива 2000/31/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 08.06.2000 р. № 2000/31/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_224#Text.

Ключові слова: мережа Інтернет, договір, цифрове середовище, інформаційні послуги, цивільно-правовий договір, електронні засоби, електронна форма договору.

Ключевые слова: сеть Интернет, договор, цифровая среда, информационные услуги, гражданско-правовой договор, электронные средства, электронная форма договора.

Key words: Internet, contract, digital environment, information services, civil contract, electronic means, electronic form of contract.

ПРИЛЕНСЬКИЙ ІГОР ГЕНРІХОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного права*

ДО ПИТАННЯ ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН У ДОГОВОРІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ ПОВІТРЯНИМ ТРАНСПОРТОМ

У сьогоденних реаліях в Україні транспорт складає самостійну сферу економічної діяльності, що існує за власними правилами. Його роль полягає в наданні специфічних послуг, направлених на переміщення товару або особи у просторі. Транспортна діяльність не супроводжується створенням нових речей (об'єктів матеріального світу); її цінність саме у тому економічному ефекті, який виникає внаслідок переміщення вантажів, пасажирів або багажу узавчасно умовлене місце у встановлений термін. Тому відносини перевезення виникають за наявності потреби у переміщенні об'єктів або людей транспортним засобом. Вони врегульовані спеціальними правовими нормами, а отже мають зобов'язально-правовий характер. А отже, в силу зобов'язання з перевезення перевізник зобов'язується доставити вантаж та пасажирів у вказаний пункт призначення, а відправник вантажу, пасажир, інша особа зобов'язується виплатити винагороду за надані транспортні послуги (внести провізну плату).

Повітряні перевезення здійснюються на підставі договору, загальні положення про який містяться у нормах глави 64 Цивільного кодексу